

7. Парламентські слухання на тему «Про стан, заходи і перспективи подолання наслідків Чорнобильської катастрофи»: матеріали парламент. слухань у Верховній Раді України 16 квітня 2008 р. / Верховна Рада України. Комітет з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи / М.М. Борисюк. — К.: Парламентське видавництво, 2008. — 446 с.

8. Соціальний захист постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи: загальні положення, соціальний захист, судова практика / Г.І. Балюк (упоряд.). — К.: Юрінком Інтер, 2007. — 304 с.

9. Чорнобильська катастрофа та подолання її наслідків: зб. нормат. док. / Є.К. Пашутинський (уклад.) — К.: КНТ, 2007. — 312 с.

10. Браун С. Іноземна допомога на практиці / Перекл. з англ. О. Матвієнко. — К.: Основи, 1994. — 185 с.

Назаренко О.А.,

доцент кафедри міжнародного та європейського права, канд. юрид. наук
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ

Аварія на Чорнобильській АЕС, яка відбулась в 1986 році, продемонструвала, якою небезпекою для населення Землі та її природного середовища може обернутися навіть мирне, невійськове використання ядерної енергії. 25 років відносно спокійного використання ядерних технологій завершилися аварією на японській АЕС «Фукусіма-1». Весь світ ще раз усвідомив планетарний масштаб загрози «мирного атому», а разом із цим необхідність посилення норм у сфері ядерної безпеки.

Однією з ключових проблем мирного використання ядерної енергії є виробництво та накопичення радіоактивних відходів у вигляді рідких, твердих і газоподібних речовин з різним рівнем активності та концентрації. Всі відходи, вміст радіонуклідів у яких перевищує встановлений рівень, вважаються радіоактивними і як наслідок небезпечними для людини і навколишнього середовища. Саме тому радіоактивні відходи мають оброблятися, зберігатися та захоронятися так, щоб не спричиняти шкоди людині і природі як у теперішній час, так і в майбутньому, доки їх радіоактивні властивості зберігатимуться.

За даними МАГАТЕ, в 2010 році в світі знаходились в експлуатації 437 ядерних енергетичних реакторів [1], які щороку виробляли близько 200—000 м³ малоактивних і проміжних радіоактивних відходів і 10 000 м³ високоактивних відходів (а також відпрацьоване ядерне паливо, призначене для остаточного видалення). Обсяг цих відходів зростає у зв'язку з введенням у дію нових ядерних енергоблоків, демонтажем ядерних установок і розширенням використання радіоактивних ізотопів. Неналежна увага до проблем поводження з РАВ може спричинити катастрофічні зміни як для людини, так і навколишнього природного середовища.

Каталізатором уваги міжнародного співтовариства до поводження з РАВ стала аварія на Чорнобильській АЕС. До цього в міжнародно-правовому аспекті розглядалися в основному питання транскордонного переміщення радіоактивних речовин і відходів та їх поховання в моря, які не підпадають під територіальний суверенітет держав. Інші питання даної проблеми регулювалися національним законодавством держав, які використовували атомну енергію.

В сучасному світі проблема безпечного поводження з радіоактивними речовинами та відходами не є проблемою окремих країн і давно вийшла за рамки національних меж. Забезпечення безпеки поводження з РАВ є пріоритетним напрямом діяльності міжнародного співтовариства та МАГАТЕ, що обумовило розробку та прийняття в 1997 році Об'єднаної конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами (далі Об'єднана Конвенція) [2], яка набула чинності 18 червня 2001 року. Сьогодні Об'єднана Конвенція, міжнародні стандарти по безпечному поводженню з РАВ, що публікуються МАГАТЕ та іншими міжнародними організаціями, а також механізми МАГАТЕ, що забезпечують застосування цих стандартів, фактично створюють міжнародний режим радіаційної та ядерної безпеки.

В Об'єднаній конвенції йдеться, що сторони «вживають відповідних заходів для забезпечення того, щоб на всіх стадіях поводження з відпрацьованим паливом та РАВ здійснювався належний захист окремих осіб, суспільства в цілому та навколишнього середовища від радіологічних ризиків». Зі сфери регулювання Об'єднаної конвенції виключений процес переробки відпрацьованого ядерного палива з метою отримання нового палива для ядерного реактора.

Фундаментальні принципи забезпечення безпеки поводження з РАВ постійно вдосконалюються МАГАТЕ шляхом досягнення

консенсусу країн, які беруть участь у їх розробці та обговоренні. З урахуванням накопиченого міжнародного досвіду МАГАТЕ підготувала серію документів по забезпеченню безпеки з РАВ, що включають принципи, стандарти, керівні засади, практику безпечного поводження з РАВ [3].

Стандарти МАГАТЕ являють собою технічні нормативи, які неоднакові за тим значенням, яке надається їм Агенством і які утворюють ієрархію. Стандарти безпеки МАГАТЕ складаються із Основ безпеки, на яких ґрунтуються Вимоги безпеки, які доповнюються Керівництвами безпеки. І Основи, і Вимоги, і Керівництва є стандартами безпеки, які втілюють регулюючі функції МАГАТЕ, які передбачені статтею III. А.6.

Стандарти МАГАТЕ отримують форму Серії видань з безпеки, які містять відповідні правила та рекомендації щодо їх виконання. Така форма існування правила є відмінною від класичних договірних чи звичаєвих норм міжнародного права.

У сфері поводження з радіоактивними відходами основним завданням, яке ставить перед собою МАГАТЕ є робота щодо подальшого узгодження та прийняття стандартів поводження з радіоактивними відходами, заснованими на «Принципах поводження з радіоактивними відходами», що є категорією Основ безпеки та приведення інших видань МАГАТЕ і його діяльності в відповідність з ними.

В «Принципах поводження з радіоактивними відходами» відображається принцип про цінності, що передаються з покоління в покоління. Разом з тим, досить складно йде справа з відображенням у документах МАГАТЕ принципу поваги до всіх форм життя (який отримав своє найбільш повне втілення в Конвенції про біологічне різноманіття).

Нормотворча і регулююча функції МАГАТЕ отримали конкретний розвиток у сфері поводження з РАВ, що неможна стверджувати про контрольну функцію. Адже Експертні місії МАГАТЕ у сфері радіаційної безпеки та ядерного захисту не можуть бути прирівняні до інспекцій МАГАТЕ у галузі нерозповсюдження ядерної зброї [4].

Для поводження з відпрацьованим паливом в даний час застосовуються або розглядаються такі варіанти [5]: 1) захоронювати відходи океанському дні. В 1972 році була прийнята Міжнародна конвенція про запобігання забруднення моря відходами, яка забороняє такі дослідження, втім термін дії Конвенції закінчується в 2018 році; 2) вивезення ядерних відходів у космос. НАСА і Міністерство енергетики США розглядали можливість виведення на нав-

колосонячну орбіту контейнерів з РАВ; 3) вивезення відходів на віддалений ненаселеному острів; 4) будівництво могильників серед льодів Антарктиди чи Гренландії. Втім Договір про Антарктику забороняє розміщення радіоактивних відходів на території континенту; 5) будівництво підземних сховищ у скельних породах.

Література

1. Обзор ядерных технологий — 2010. Доклад Генерального директора / Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC54/Agenda/index.html>).

2. Объединенная конвенция о безопасности обращения с отработавшим топливом и о безопасности обращения с радиоактивными отходами // http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/infcirc546.pdf

3. Технологические и организационные аспекты обращения с радиоактивными отходами. Международное агентство по атомной энергии. — Вена, 2005.

4. *Молодцова Е. С.* Мирное использование ядерной энергии и охрана окружающей среды: Международно-правовые проблемы: Автореф. дис. док. юрид. наук. Институт государства и права Российской Академии Наук. — М., 2002. — 34 с.

5. Радиоактивные отходы: зоны риска и варианты решения проблемы / Электронный ресурс. Режим доступа: <http://radon.net.ua/node/44>

Голубєва В. О.,

канд. юрид. наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного та європейського права

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ

Ядерні виробництва, враховуючи масштаби інцидентів пов'язаних з ними та їх транскордонний характер, є джерелом підвищеної небезпеки як для держави їх розміщення, так і для інших, не завжди сусідніх, країн. З одного боку, світова спільнота зацікавлена в розвитку ядерної та атомної галузі, а з іншого — така діяльність надзвичайно небезпечна, недостатньо досліджена, має переважно непередбачувані наслідки [1, с. 908]. Як правило, екологічні проблеми, пов'язані з ядерною сферою, можуть носити